

4K MODELIS

Metodinė medžiaga 4K koordinatoriams

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

Kurk
Lietuvai

Kas yra 4K modelis?

4K modelis yra paremtas mokinio savarankišku bei prasmingu dalyvavimu savišvietos ir neformaliose veiklose. Modelio tikslas – ugdyti mokinių įgūdžius savarankiškai kelti tikslus, įsivertinti savo progresą bei reflektuoti apie asmeninę mokymosi prasmę. Modelis sudarys sąlygas skleisti visapusiškai mokinio asmenybės brandai ir individualumui, ugdys gebėjimus priimti atsakomybę už savo mokymosi rezultatus, įgalins mokinius praktiškai pritaikyti įvairiais būdais įgytas kompetencijas. Šiuo modeliu taip pat siekiama gerinti formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo bei savišvietos dermę, stengiantis užtikrinti tęstinį, holistinį mokinių ugdymą, pasitelkiant įvairius socialinius partnerius, taip pat skatinant mokinius vykdyti asmeninius, pačių inicijuotus projektus. Per 4K modelį bus pripažįstamos neformaliojo ar savišvietos būdu mokinių įgytos kompetencijos, skatinama partnerystė tarp mokyklos ir vietos bendruomenės bei kitų socialinių partnerių.

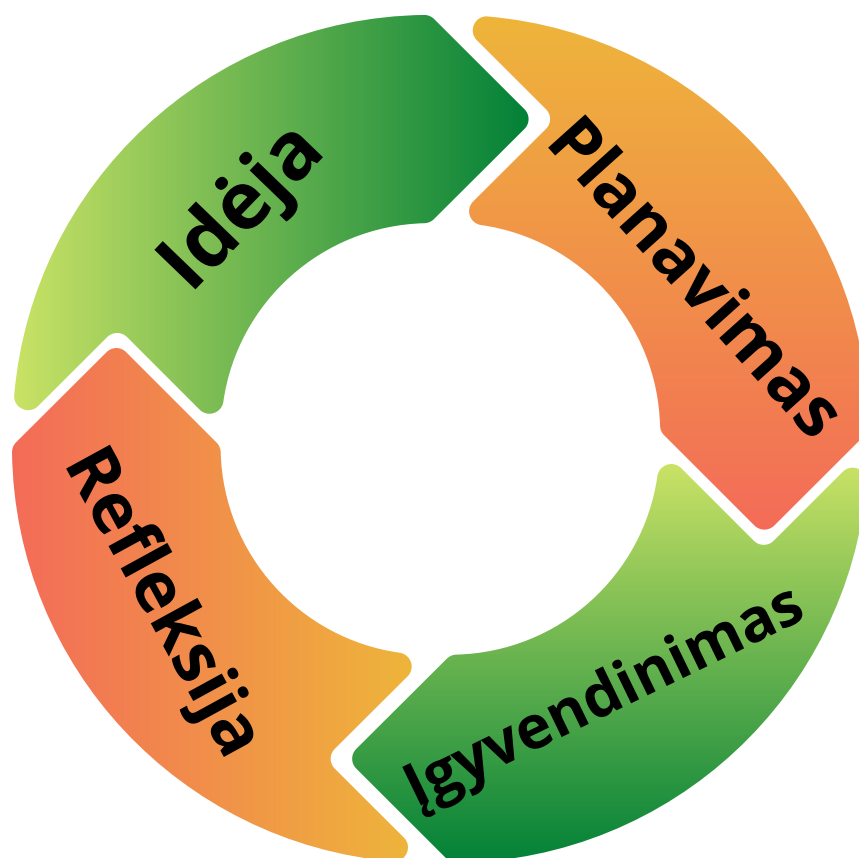
Kodėl?

Greta formaliojo švietimo vis reikšmingesni tampa gebėjimai, įgūdžiai bei žinios, įgytos per darbo patirtį, įvairiuose kursuose, seminaruose, atliekant savanorišką visuomenei naudingą darbą, naršant žiniatinklyje, laisvalaikiu, šeimoje. Dabartinėje švietimo sistemoje nėra aiški neformaliojo vaikų švietimo vieta, neapibrėžta, kokias funkcijas turi atlikti neformalusis švietimas, o kokios turi būti paliktos formaliajam. Taip pat nėra įrankių, padedančių įvertinti kiekvieno mokinio kompetencijas. Lietuvos pažangos strategijoje Lietuva 2030 vertinimo sistemos tobulinimas numatytas kaip vienas iš uždavinių siekiant sumanios visuomenės. Dokumente siūloma „Koncentruotą egzaminų sistemą pertvarkyti į darnią įvairios mokymosi veiklos rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemą, kuri fiksuoja visą gyvenimą nuolat didėjančią asmens patirtį ir pripažįsta vis aukštesnį išsilavinimą.“ Tačiau tokia rezultatų pripažinimo sistema vis dar neegzistuoja, o valstybiniai brandos egzaminai ir toliau dominuoja vertinant jauną žmogų, dažnai nulemdami jo ateitį.

Jau egzistuojančios, panašios į 4K modelį programos rodo, kad įgūdžiai, įgyti per neformalias veiklas, yra išties vertingi – 81 % tarptautinio bakalaureato (TB) alumni sutinka, jog CAS (*angl. Creativity, Activity, Service, liet. - Kūryba, sportas ir visuomenei naudingas darbas*) padėjo jiems geriau pasiruošti ateities iššūkiams. [1] 4K modelis semiasi gerųjų praktikų iš šios programos – CAS veiklas renkasi pats mokinys, jas vykdo nuosekliai, reguliariai susitinka su savo CAS koordinatoriumi refleksijos forma aptarti bei įsivertinti progresą. TB programoje CAS veiklos komponentas yra toks pats svarbus kaip ir kiti – neįvykdžius CAS reglamentuojamos veiklos, mokiniui nesuteikiamas TB programos diplomatas. A. R. Saavedros tyrimas parodė, jog 70 proc. mokinių atlikę CAS programą jaučia didesnę atsakomybę savo bendruomenei, teigia įgiję ir patobulinę lyderystės įgūdžius, tapę pilietiškai aktyvesni. [2]

Kaip?

4K modelis vykdomas vadovaujantis patvirtintu 4K modelio aprašu. Jame aprašomas modelio įgyvendinimo mechanizmas – 4K ciklas.

Pastaba: šis vadovas turėtų būti naudojamas kartu su gruodžio 7 d. ministro įsakymu patvirtintu 4K modelio aprašu.

Ciklo pradžioje – idėjos stadijoje, koordinatorius padeda mokiniui išsigryninti veiklas, kurias norės vykdyti.

Kitame – planavimo etape, koordinatoriui padedant mokinys susiplanuoja pusmečio veiklas bei išsikelia tikslus, taip pat koordinatorius apgalvoja, kokias kompetencijas mokinys galėtų ugdytis pasirinktose veiklose, ir tai aptaria su mokiniu.

Trečiajame, veiklų įgyvendinimo etape, koordinatorius padeda mokiniui, jei šiam prireikia pagalbos, pavyzdžiui, renkant veiklų įrodymus kompetencijų aplanke, keičiant planą ir t. t.

Ketvirtasis 4K ciklo etapas, jungiantis visus kitus, yra refleksija. Tai kertinis 4K modelio dėmuo, padedantis ugdyti jauną žmogų bei plėsti jo akiratį. Refleksijų metu mokinys mokosi mąstyti, apgalvoja, kaip sekasi siekti tikslų, savęs klausti, ar esu patenkintas savo progresu bei ką galėčiau daryti geriau ateityje. Koordinatorius padeda mokiniams reflektuoti, veda diskusijas tiek prieš pradėdant veiklas, tiek susiduriant su sunkumais jas vykdant, taip pat veiklų pabaigoje, kuomet vertina kompetencijų aplanką.

Modelio veiklos, planuojamos keturiose 4K modelio srityse:

Aš kuriu: šios srities veikla pagrįsta naujovių, originalumo raiška. Tai naujų idėjų kėlimas ir įgyvendinimas, skatinimas mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, orientuotis nestandartinėse situacijose, tyrinėti aplinką ir spręsti problemas, susijusias su kultūra, technologijomis ar kitomis visuomenės gyvenimo sritimis;

Aš keičiu(-iuosi): asmenine iniciatyva ir atsakomybe pagrįstas savarankiškas dalyvavimas saviugdosa ar kitose veiklose siekiant teigiamų pokyčių savyje ar savo aplinkoje; įsitraukimas ir kitų įtraukimas į tam tikrą veiklą, motyvavimas veikti siekiant asmeninio tobulėjimo ar sprendžiant mokyklos ir vietos bendruomenės problemas; gebėjimas identifikuoti pokyčius savyje bei vietos bendruomenėje ir telkti kitus mokinius, bendruomenę prasmingoms socialinėms, pilietinėms veikloms;

Aš su kitais: šios srities veikla pagrįsta bendradarbiavimo įgūdžių ugdymu(si). Tai socialinių ryšių ir tinklų kūrimu pagrįsta veikla, siekiant plėsti socialinę sąmoningumą, mokytis geriau pažinti kitus, ugdyti bendravimo (tarpasmeninių santykių) įgūdžius, drauge siekiant asmeninio ugdymosi tikslų. Siektina, kad mokiniai ugdytųsi gebėjimą viešai išsakyti, argumentuoti savo nuomonę ir siūlymus, ieškotų efektyviausių interesų konfliktų sprendimo būdų, gebėtų atlikti įvairius socialinius vaidmenis, atlikdami užduotis grupėje, besiremiami demokratinio bendrabūvio principais;

Aš kitiems: šios srities veikla pagrįsta visuomenei naudinga veikla, kuri orientuota į atsakingą, asmenine iniciatyva pagrįstą mokyklai, bendruomenei, šaliai naudingą veiklą. Tai gali būti savanorystė, pilietinis dalyvavimas priimant ir įgyvendinant sprendimus mokyklos, vietos bendruomenės, savivaldos ar aukštesniu lygmeniu. Skatintinas mokinių savanoriškas dalyvavimas organizacijose, teikiančiose pagalbą žmonėms, gyvūnams, puoselėjant ir kuriant savo gyvenamąją aplinką, ar veiklos kitose savanoriškose, jaunimo organizacijose.

Skirtingo amžiaus mokiniams numatomas skirtingas valandų skaičius. Mokantis pagal:

Pradinio ugdymo programą - žiūrėti pradinio ugdymo koordinatoriams skirtą dokumentą.

Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos ugdomiesiems pokalbiams ir refleksijai skiriama iki 10 valandų (pamokų) per mokslo metus. Ugdomieji pokalbiai gali būti vykdomi kas pusmetį ar, geriausiu atveju, kas mėnesį. Ugdomųjų pokalbių metų aptariama, kaip mokiniui sekasi vykdyti 4K planą, kas gali būti keičiama, atliekama refleksija. Šios valandos įtraukiamos į mokinio krūvį ir pakeičia socialines-pilietines valandas. 4K modelio veikloms rekomenduojama skirti ne mažiau kaip 60 valandų vieniems mokslo metams, skiriant ne mažiau kaip po 10 valandų kiekvienai sričiai. Šioje pakopoje mokiniai geba numatyti trumpalaikius ir ilgalaikius tikslus, sudaryti planą, kaip juos pasiekti, ir analizuoti, kodėl tikslas buvo arba nebuvo pasiektas. Mokiniai nustato, kaip jų asmeninės savybės veikia jų pačių pasirinkimus ir siekius; analizuoja, kaip aplinkinių pagalba mokykloje ir bendruomenėje gali būti panaudota siekiant tikslų.

- Mokiniai, besimokantys pagal pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, giliau susipažįsta su 4K modeliu, aiškinasi jo turinio sritis, analizuoja savo asmeninio mokymosi poreikį remdamiesi savo galimybėmis ir 4K modelio koordinatoriaus bei dalyko mokytojų padedami mokosi planuoti, įgyvendinti ir reflektuoti savo asmeninio mokymosi veiklas bei jas fiksuoti kompetencijų aplanke.
- Mokiniai, besimokantys pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ir vidurinio ugdymo programą, savarankiškai pasirenka 4K modelio veiklas ir jas planuoja, įgyvendina ir apmąsto, pateikia įrodymus ir atsiskaito 4K modelio koordinatoriui. Svarbu, kad paskirtas 4K modelio koordinatorius kartu su mokiniu aptartų jo pasirinkimą, padėtų išgryninti veiklų turinį ir kontekstą bei prireikus padėtų mokiniui spręsti kylančias problemas, įgyvendinant veiklas, bei stiprintų gebėjimą reflektuoti savo pažangą pasirinktoje 4K modelio turinio srityje.

Šis dokumentas detaliau apžvelgs kiekvieną iš ciklo stadijų bei ko tikimasi iš koordinatoriaus kiekvienoje jų.

Idėja

Kas tai yra?

Šioje stadijoje mokinys pasirenka 4K veiklas pagal savo pomėgius. Veiklos gali būti labai įvairios – būreliai, savanorystė, asmeniniai projektai, mokymasis internetu ir kt. (žiūrėti dokumentą *Veiklų pavyzdžiai*).

Kodėl to reikia?

Mokiniai yra labiau motyvuoti ir labiau įsitraukia į ugdymą(si), kai turi galimybę daryti tai, kas jiems asmeniškai įdomu ir prasminga.

Kaip padėti mokiniui pasirinkti veiklas?

Idealiu atveju mokinys jau žinos, kokias veiklas nori vykdyti. Jei atėjęs vaikas nežino ar nėra apsisprendęs, kokias veiklas nori vykdyti, koordinatorius klausdamas padeda vaikui suprasti savo pomėgius ir atrasti veiklas, kurios jam būtų įdomios. Klausimų pavyzdžiai:

1. Ką mėgsti veikti laisvu laiku?
2. Kokie dalykai / veiklos tau yra įdomūs?
3. Kas tau rūpi? (*atsakymas gali būti: socialinės problemos arba tiesiog būti su draugais – koordinatorius tuomet gali teikti veiklų pasiūlymus, kurios vaikui leidžia daryti tai, kas jam svarbu*)
4. Kuo norėtum būti užaugęs?
5. Ką veikdavai anksčiau?
6. Koks dalykas tau labiausiai patinka mokykloje?

Jei vaikas, atsakęs į pateiktus klausimus, neranda veiklos, kurią norėtų vykdyti, pabandykite pasiūlyti galimas veiklas pagal tai, ką žinote / pastebėjote apie jo elgesį, pavyzdžiui, jei vaikas labai aktyvus, pasiūlykite sportą ar šokius. Norėdami daugiau sužinoti apie vaiką, galite pakalbėti su jo mokytojais ar klasės auklėtoju – galbūt jie turės idėjų, kokia veikla galėtų vaikui tikti.

Jei randate bent vieną veiklą, kuri mokiniui yra įdomi, pabandykite išsiaiškinti, kodėl / kuo jam ta veikla patinka, – tai padės lengviau sugalvoti kitas veiklas, kurias vaikas galbūt norėtų išbandyti.

Po pokalbio leiskite vaikui labiau pasidomėti pasiūlyta veikla, paprašykite, kad jis apgalvotų, ar norėtų šią veiklą vykdyti, ir kokius tikslus galėtų išsikelti. Mokytojas gali pritaikyti *Žinau, noriu žinoti, sužinojau* metodą:

1. **Žinau** – mokinys apgalvoja, ką jau žino apie pasirinktą veiklą ar idėją;
2. **Noriu žinoti** – mokinys apgalvoja, ką nori sužinoti / išmokti bei kokius tikslus galėtų išsikelti;
3. **Sužinojau** – ką sužinojo atlikęs informacijos paiešką internete ar pasikalbėjęs su draugais.

Kiekvienos savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius turėtų padėti mokykloms bei 4K koordinatoriams organizuoti savo veiklą pateikdamas galimų organizacijų ir socialinių partnerių sąrašą, kur mokiniai galėtų save realizuoti. 4K koordinatoriai taip pat turėtų papildyti šį sąrašą, pavyzdžiui, jei sužino apie naujai besikuriančius būrelius savivaldybėse. Šį sąrašą koordinatorius gali pateikti mokiniui, jeigu šis neturi jokių idėjų, kur atlikti 4K veiklas. Mokiniai taip pat gali siūlyti potencialius 4K partnerius koordinatoriui; tuomet koordinatorius turėtų susisiekti su konkrečiu partneriu, įvertinti, ar jų vykdoma veikla yra kokybiška ir tinkama būti įskaityta kaip 4K dalis.

Vaikui vykdyti 4K veiklas gali padėti 4K veiklos mentoriai – tai gali būti būrelio vadovas, neformalaus ugdymo tiekėjas, taip pat ir kitas vaikas, kuris padeda mokiniui atlikti numatytas 4K modelio veiklas. 4K veiklos mentoriai nėra privalomas, vaikas gali atlikti veiklą ir be jo.

Mokiniui nusprendus, kokią veiklą nori atlikti, koordinatorius turėtų:

1. Įvertinti sudėtingumo lygį ir, jei reikia, palengvinti veiklą, sumažindamas mokinio atsakomybes;
2. Preliminariai įvertinti, kokias kompetencijas mokinys ugdysis vykdydamas pasirinktą veiklą;
3. Preliminariai įvertinti, kokios 4K srities tai projektas ir ar mokinys ją tinkamai pasirinko, taip pat ar mokinys galėtų priskirti pasirinktą veiklą kelioms 4K sritims, pavyzdžiui, vykdydamas projektą jis 2 val. užsiima menine kūryba piešdamas plakatus, o kitas 4 val. kartu su kitais mokiniais dalyvauja pilietinėje akcijoje.

Planavimas

Kas tai yra?

Sugalvojęs, kokias veiklas nori atlikti, mokinys išsikelia bent po vieną tikslą kiekvienai pasirinktai veiklai, susiplanuoja, kaip juos pasieks ir savo plane parodo, kokias 4K sritis ši veikla aprėpia. Tikslai turėtų būti individualūs mokiniui ir atitikti jo veikloje atliekamą darbą. Pabrėžtina, jog „veiklos suplanavimas“ negali būti išsikeltas kaip tikslas. Net jei veikla būna grupinė, išsikelti tikslai turi būti individualūs. Šioje stadijoje koordinatorius bei mokinys taip pat sutaria, kokios kompetencijos bus ugdomos per pasirinktas veiklas. Kompetencijų aprašus galite rasti čia: <https://www.mokykla2030.lt/kompetenciju-ir-vaiko-raidos-aprasai>.

Kodėl to reikia?

Tikslų išsikėlimas yra tikslingo ir individualizuoto mokymosi pagrindas. Jis padeda mokiniams pasirinkti, ką ir kaip jie nori pasiekti. Susidomėjimas neretai dingsta tada, kai mokiniui neaišku, ko iš jo tikimasi ar ko jis siekia tam tikra veikla. Išsikeldamas tikslą mokinys aiškiai įsivardija, kokių rezultatų sieks, o vėliau tai padeda įsivertinti asmeninę pažangą.

Kaip atliekamas planavimas?

Išsikeliant tikslus labai svarbu, kad tikslas ir sprendimas kaip jį pasiekti priklausytų nuo paties mokinio. Koordinatorius galėtų padėti mokiniams išsikelti savo tikslus, pavyzdžiui, pasitelkiant SMART metodą.

SMART yra angliškas akronimas, susidedantis iš penkių dalių:

1. **Konkretus** (*angl. Specific*) – turi būti aišku, ko konkrečiai siekiama bei kaip to pasieksi;
2. **Pamatuojamas** (*angl. Measurable*) – reikia rodiklių, pagal kuriuos bus galima įvertinti, ar tikslas pasiektas;
3. **Pasiekiamas** (*angl. Attainable*) – tikslas turi atitikti mokinio galimybes;
4. **Prasmingas** (*angl. Relevant*) – tikslas turi atitikti mokinio vertybes, įsitikinimus, pomėgius;
5. **Apibrėžto laiko** (*angl. Time-bound*) – turi būti numatytas tikslo įvykdymo terminas.

Praktinių patarimų, kaip taikyti šį metodą rasite Priede A.

Blogų ir gerų tikslų pavyzdžiai

Netinkamos tikslų formuluotės	Geros tikslų formuluotės
Noriu tapti geresniu žmogumi.	Laikysiu, kad tapau geresniu žmogumi, kai aplankysiu senelių namus bent kartą per dvi savaites, pradėdamas kitu pirmadieniu.
Noriu išmolti groti gitara.	Dvi valandas per savaitę mokysiuosi groti gitara, žiūrėdamas gitaros pamokas <i>YouTube</i> , ir iki Kalėdų šventės išmoksiu groti penkias dainas.
Noriu savanoriauti.	Kovo–gegužės mėnesiais kiekvieną šeštadienį praleisiu dvi valandas savanoriaudamas gyvūnėlių prieglaudoje.

Vertinant mokinio išsikeltus tikslus, rekomenduojama atkreipti dėmesį į šiuos kriterijus:

1. Ar mokinys tiksliai įsivardijo veiklas, kuriose dalyvaus?
2. Ar mokinys nurodė, kokias 4K sritis aprėpia kiekviena veikla, ir ar tikrai visos 4K sritys bus įgyvendintos?
3. Ar nusistatytas bent vienas individualus tikslas kiekvienai veiklai ir išsikelti tikslai atitinka SMART metodą?
4. Ar veikla ir tikslai yra pasiekiami bei tinkami mokiniui?
5. Ar pasirinktos veiklos truks bent minimalų numatytą valandų skaičių? *Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose 4K modelio veikloms rekomenduojama skirti ne mažiau kaip 60 valandų vieniems mokslo metams, skiriant ne mažiau kaip po 10 valandų kiekvienai sričiai.*

Ugdomieji pokalbiai ir refleksija

Šiai kertinei 4K modelio daliai skiriama 10 val. per mokslo metus ir šios valandos įsiskaičiuoja į mokinio krūvį. Rekomenduojama šiuos pokalbius vykdyti bent du kartus per mokslo metus, idealiu atveju – kas mėnesį. Pirmojo ugdomojo pokalbio metu aptariami mokinio pomėgiai, padedama sudaryti veiklų planą, išsikelti tinkamus tikslus. Vėlesnių pokalbių metu stebimas mokinio progresas, jis aptariamas refleksijų metu.

Kas yra refleksija?

Refleksija gali būti apibūdinta kaip tikslingas mąstymas apie tam tikrą patirtį. Gili refleksija padeda kelti aktualius vidinius klausimus, pavyzdžiui, ar mano pasirinkimai suteikia man džiaugsmo? Ar mano pasirinktas būdas tobulėti yra veiksmingas?

Refleksija yra grandis tarp ką tik įvykusios patirties, mūsų praeities veiksmų bei planų ateičiai. Ji padeda susidaryti bendrą vaizdą apie mūsų padėtį pasaulyje. Refleksija suteikia galimybę mums stabtelėti ir „susitvarkyti“ savo kambarį, t. y. savo mąstymą. Skirdami laiko refleksijai galime įvertinti skirtingas perspektyvas, atrasti gilesnę prasmę savo veiksmuose, permąstyti, ar mūsų poelgiai išties padeda mums tobulėti. Šis prasmės ieškojimas savyje bei savo veiksmuose padeda mums efektyviau mokytis.

Refleksija nėra tiesiog paprastas įvykių atpasakojimas. Refleksija turėtų būti:

- **analitiška** - analizuojanti patirtį iš kelių skirtingų pozicijų, susiejant dabarties veiksmus su praeities įvykiais, ieškant sąsajų bei kitų žingsnių;
- **nuoširdi** – tikrai refleksijai reikia atsivėrimo, visų pirmiausia, sau. Norint, jog refleksija būtų naudinga, reikėtų nebijoti dalintis savo mintimis bei jausmais;
- **racionali** – nors atliekant refleksiją ir reikia priimti savo jausmus apie tam tikrą situaciją, taipogi skatinama į situaciją pažvelgti iš šalies, stengtis ją įvertinti objektyviai;
- **sujungianti** – refleksija padeda mums susieti tam tikrą įvykį su platesniu kontekstu.

Refleksija dažniausiai pasitelkiama apmąstant:

- **specifinius įvykius**, pavyzdžiui, pokalbį su draugu ar darbą chemijos pamokoje;
- **ilgesnius procesus**, pavyzdžiui, projektą ar pusmečio progresą;
- **kritinį įvykį**, pavyzdžiui, pergalę čempionate.

Kodėl reikalinga refleksija?

Pirmiausia, refleksija padeda mums įprasminti savo patirtis, įvertinti savo poelgius bei priimti atsakomybę už juos. Tačiau refleksija taip pat padeda planuoti savo ateities žingsnius, įvertinus tai, kas veikė ar neveikė praeityje. Refleksija taip pat įgalina mus:

1. priimti atsakomybę už savo mokymosi procesą, realiai įvertinti savo indėlį;
2. pamatyti tikrąjį savo įgūdžių lygį, reikalingas tobulinti vietas. Naudodamiesi refleksija galime adekvačiau įvertinti, ar mūsų pastangos duoda reikiamų vaisių;
3. siekti geresnių rezultatų. Vienas eksperimentas parodė, jog darbuotojai, kurie skyrė 15 minučių darbo dienos pabaigoje įsivertinti savo progresą, per artimiausias 10 dienų pasiekė 23 proc. geresnių rezultatų nei tie, kurie neskyrė laiko refleksijai. [3] Kita apžvalga atskleidė, jog tie žmonės, kurie keliaudami iš darbo praleido laiko reflektuodami apie savo dienos patirtis, buvo laimingesni, produktyvesni ir mažiau pavargę nei žmonės, kurie neskyrė laiko refleksijai [4];
4. įvertinti savo mokymosi būdus, t. y. ugdo metakognityvų mąstymą, kai galvojame apie tai, kaip kyla ir formuojasi mūsų mintys ir mąstymas. Tai turi įtakos mūsų kritiniam mąstymui ir problemų sprendimo įgūdžiams;
5. strateguoti – kai neleidžiame savo mintis klajoti, bet verčiau susikoncentruojame galvoti apie tam tikrą įvykį ar patirtį, mūsų protas pradeda vertinti šias situacijas labiau sistemiškai, išsiginindamas prioritetus ir geriausius būdus susitvarkyti su tam tikru iššūkiu.

Kaip vykdyti refleksiją?

Yra daugybė refleksijos būdų ir kiekvienam mokiniui gali tikti vis kitokia refleksijos forma. Priede B pateikiame kelis skirtingus refleksijos pratimus, tačiau siūlome neapsiriboti jais, o verčiau skatinti vaikus ieškoti ir atrasti jiems aktualių bei naudingų būdų refleksijoms atlikti.

Keli svarbūs dalykai aktualūs visoms refleksijoms:

- svarbu refleksiją pateikti pozityviai, pabrėžiant anksčiau išvardintas naudas;
- pirmą kartą pristatant refleksiją svarbu tiksliai įvardinti, ko tikėtės iš mokinių; taip pat naudinga iliustruoti refleksijos naudą pateikiant asmeninį pavyzdį, jei leidžia galimybės (pvz., anksčiau bijodavau kalbėti prieš publiką, nes visada galvodavau, kad neturiu nieko protingo pasakyti. Tačiau išsikėlusį asmeninius tikslus ir supratęs, kad šis nepasitikėjimas dingsta, kai pasiruošiu visą reikiamą medžiagą, kalbėti prieš auditoriją tapo lengviau);
- naudinga, jeigu refleksija vyksta reguliariai, tačiau reikėtų vengti skatinti mokinius reflektuoti po kiekvienos patirties ar po kiekvieno būrelio. Verčiau reikėtų padėti identifikuoti momentus, kurie paliko didžiausią įspūdį ar sukėlė daugiausia minčių/emocijų;
- refleksija negali būti vertinama kaip tik gera arba bloga, tai turi būti formuojamasis vertinimas, kurio tikslas padėti mokiniams vystyti savo refleksijos įgūdį. Geriausi būdai tai daryti būtų klausiant papildomų klausimų:

- Ar galėtum man daugiau papasakoti apie _____ ?
- Ar gali pateikti dar vieną pavyzdį, kad aš suprasčiau?
- Kodėl tu taip galvoji / taip sakai?
- Kaip ši patirtis privertė tave jaustis?
- Ar teisingai supratau, jog _____ ?
- Ar galėtum patikslinti, kaip ši patirtis siejasi su tavo asmeniniais tikslais?
- Turint omenyje, kaip reagavai į šį įvykį šioje situacijoje, ar kitąkart darytum ką nors kitaip?
- Kokie dalykai tau trukdo pasiekti savo tikslų? Ar galėtum juos išspręsti pats, ar reikėtų ieškoti papildomos pagalbos?

- mokiniams, nežinantiems, kaip vykdyti refleksiją, koordinatorius turėtų pateikti skirtingus būdus, kaip būtų galima tai daryti (pavyzdžiai nurodyti Priede B);
- jeigu mokinsys sutinka, koordinatorius galėtų pasidalinti geru jo refleksijos pavyzdžiu su kitais mokiniais.

Kokia turėtų / neturėtų būti refleksija?

Kokia turėtų būti refleksija	Kas nėra refleksija
Nuoširdi	Daroma per prievartą, vertinama pažymiu
Asmeninė (paremta tavo patirtimi)	Nukopijuota nuo kito
Atliekama skirtingomis formomis (raštu, žodžiu, piešimu)	Vykdoma tik rašytiniu ar tik diskusijos būdu
Kartais gali būti sunki, kartais lengva	Nuspėjama
Padedą suvokti savo stipriąsias bei silpnąsias vietas	Tik nupasakojimas, kas įvyko
„Ką aš nuveikiau“ sujungta su „kaip aš jaučiausi“	Gera / bloga / teisinga / neteisinga
Gali būti individuali ar grupelėje	Daroma tik padedant mokytojams
Padedą pamatyti dalykus perspektyvoje	Laiko švaistymas

Ši rubrika nurodo siektiną mokinių raidą refleksijos procese, pradedant „nereflektvyioje“ stadijoje lentelės viršuje ir baigiant „kritine refleksija“ apibūdinta lentelės apačioje. Tam, jog pasiektų kritinės refleksijos lygį, mokinys gali užtrukti ir ne vienus metus, todėl siūlome naudoti šią lentelę kaip pagalbines priemones, padedančią įvertinti mokinio įgūdžius:

Lygis \ Kriterijus	Aprašymo lygis	Apibūdintas konfliktas ar išmokta pamoka	Išreikštos emocijos
Nereflektvyus	Paviršutiniškas nupasakojimas (faktai, įvykių eiga)	Nenupasakotas konfliktas ar išmoktos pamokos	Nėra jokio dėmesio emocijoms
Apgalvotas (introspekcija)	Atpasakojamasis aprašymas, tačiau be refleksijos	Mokinys trumpai nupasakoja dilemą ar įvykusį konfliktą	Atpažinimas, jog tam tikra patirtis iššaukė vieną ar kitą emociją, bet ji neanalizuojama
Refleksija	Bandyamas suprasti savo patirtį, išanalizuoti tam tikrą įvykį	Mokinys geba nupasakoti įvykusią dilemą bei kaip tai paveikė jo patirtį	Pripažinimas bei emocijų įvardijimas
Kritinė refleksija	Gebėjimas įvertinti, kaip tavo paties idėjos ar mintys paveikė tam tikrą patirtį ar jos suvokimą. Ateities žingsnių planavimas	Mokinys nupasakoja konfliktą iš skirtingų pozicijų, geba suformuluoti ateities planus bei galimas alternatyvas	Pripažinimas, jog emocijos darė įtaką patirčiai bei numatymas, kaip būtų galima reaguoti ateityje

Daugiau informacijos apie skirtingus refleksijos lygius bei rekomenduojamus vertinimo kriterijus rasite Prieduose C–D.

Vertinimas

Kompetencijų aplankas

Kompetencijų aplankas – tai vieta, kurioje mokinys apibrėžia savo 4K veiklų įgyvendinimo planą, kaupia tų veiklų vykdymo įrodymus ir refleksijų medžiagą. Kompetencijų aplanko forma turėtų būti aptariama su mokyklos bendruomene ir kartu su jos pritarimu formą tvirtina 4K koordinatorius. Kompetencijų aplankas neturi vienos teisingos, apibrėžtos formos, tai galėtų būti el. dienyne, *Google drive* kaupiama informacija, galbūt tai galėtų būti atliekama naudojantis *Moodle* ar *OneNote* sistemomis, taip pat tai galėtų būti ir aplankas tiesiogine to žodžio prasme. Svarbu, kad pati forma ir jos subtilybės nesukurtų papildomų nepatogumų Jums bei mokiniams, tad aktyvios diskusijos su mokyklos bendruomene itin svarbios.

Vykdydami 4K veiklas mokiniai renka įrodymus ir juos saugo kompetencijų aplanke. Jame pateikiami įrodymai turėtų parodyti, jog:

- buvo atlikta užduotis;
- buvo pasiekti visi išsikelti tikslai;
- surinktas reikiamas valandų skaičius.

Įrodymai gali būti labai įvairūs, pavyzdžiui, nuotraukos iš pasiruošimo renginiui bei paties renginio, mokinio parašytas spektaklio scenarijus, sporto medalis ar rungtynių įrašas. Kitame puslapyje pateiktoje lentelėje nurodomas galimų įrodymų sąrašas, tačiau pabrėžiama, kad jis nėra baigtinis.

Galimų įrodymų pavyzdžiai [5]

Mokinio sukurti įrodymai vykdant užduotį	Mokinio surinkti įrodymai vykdant užduotį	Kitų žmonių sukurti įrodymai, kurie buvo susiję su 4K veikla
Fotografijos Vaizdo įrašai Garso įrašai Aprašymai Piešiniai Klausimynai Laiškai El. laiškai Telefoninių pokalbių įrašai Planai Eskizai Plakatai Brošiūros Lankstinukai Dienoraštis Vertinimo formos Tvardaraščiai / Grafikai Darbo planai Užduočių lapai ...	Čekiai Lankstinukai Kelionės bilietai Renginio bilietai Žemėlapiai Kursų užrašai Tyrimo medžiaga Laikraščių iškarpos Sertifikatai Diplomai Testų rezultatai Susitikimų protokolai Susirinkimų registracijos ...	Kolegų pastebėjimai Mentorių pastebėjimai Šeimos pastebėjimai Grįžtamasis ryšys Vertinimo formos ...

Reikalavimai įrodymams [5]

- **Autentiški** – įrodymai turi būti surinkti paties mokinio apie jo atliktus darbus. Idealiu atveju įrodymai turėtų būti surenkami atliekant veiklas.
- **Nuolatos atnaujinami** – įrodymai turi būti kuo naujesni ir atitikti tuo metu atliekamas veiklas.
- **Personalizuoti** – mokiniai turėtų pademonstruoti, jog įrodymai yra jų, papasakoti, kodėl pasirinktas pateiktas įrodymas ir kaip jis atitinka išsikeltus individualius tikslus, pvz.: kodėl buvo pateikta nuotrauka ir kaip ji parodo veiklos atlikimą.
- **Individualūs** – įrodymai negali būti grupiniai, nors veiklos grupėse nėra ribojamos, t. y. turi būti aišku, ką būtent nuveikė mokinys.

- **Aktualūs** – įrodymai turi būti aiškiai susieti su tikslais, patirtimis vykdant veiklą bei mokymosi procesu. Taip pat įrodymai neturėtų būti ribojami siekiant kuo griežčiau atitikti vertinimo kriterijus, jie gali aprėpti platesnį mokymosi procesą vykdant veiklas. Turėtų būti vengiama naudoti iš anksto paruoštą medžiagą kaip atsiskaitymą (pvz.: refleksijos lapus), nebent mokinys sugeba pagrįsti jos vertę.
- **Pakankami** – tai nereiškia jų apimties, nes svarbiausia ne įrodymų kiekybė, o jų kokybė. Svarbu, jog mokinys gebėtų atrinkti tinkamus įrodymus. Įrodymų kiekis turėtų atispindėti veiklos trukmėje, t. y. 5 val. trukmės veikla neprigeneruos tiek įrodymų, kiek 100 val. trukmės veikla.

Kiekis nėra siekiamybė. Įrodymų apimtis turėtų būti pritaikoma prie mokinių individualių savybių ir turėtų būti siekiama mokinio pasitenkinimo bei pasididžiavimo savo atliktomis veiklomis.

Kompetencijų aplanko vertinimas

Koordinatorius vertinimo rezultatą fiksuoja dienyne įrašu „įskaityta“ („įsk.“) arba „neįskaityta“ („neįsk.“), nurodydamas 4K modelio veikloms įgyvendinti skirtų valandų skaičių. Jei 4K koordinatorius nustato, jog kažkuris iš kriterijų neįvykdytas arba įvykdytas netinkamai, jis gali pasikviesti mokinį diskusijai siekdamas išsiaiškinti, kodėl jo atlikta veikla neatitinka visų kriterijų. Po diskusijos mokinys parengia atitinkamus pasiūlymus ir teikia savo kompetencijų aplanką vertinti iš naujo. Rekomenduojama vertinimą pagrįsti Kompetencijų ir vaiko raidos aprašais, kurie pateikiami adresu <https://www.mokykla2030.lt/kompetenciju-ir-vaiko-raidos-aprasai/>. Rekomenduojami vertinimo kriterijai:

1. Ar įrodymai parodo, jog veikla buvo įvykdyta?
2. Ar iš įrodymų matosi, jog įvykdytas prisiimtų valandų skaičius?
3. Ar iš įrodymų matosi, kad dirbta prie visų išsikeltų tikslų?
4. Ar įrodymai autentiški, individualūs / personalizuoti ir aktualūs išsikeltiems tikslams?

Stebėdamas mokinių pažangą bei metų gale tvirtindamas, jog visi įvykdė 4K modelį, 4K koordinatorius gali remtis šiais kriterijais [5]:

Planas

1. Suplanuotos užduotys aiškiai aprašytos.
2. Suplanuotos veiklos aprėpia visas 4K sritis.
3. Mokiniai identifiko bent vieną tikslą kiekvienai veiklai.
4. Tikslai yra individualūs ir personalizuoti, tinkami pagal SMART metodiką.

Įgyvendinimas

1. 4K veiklos vykdytos nustatyta laiką – ne mažiau kaip 60 valandų vieniems mokslo metams, skiriant ne mažiau kaip po 10 valandų kiekvienai sričiai.
2. Aiškiai nurodomos mokinių priimtoms atsakomybės.

Įrodymai

1. Mokiniai turi įrodymų, jog jie vykdė užduotis.
2. Mokiniai turi įrodymų, jog jie dirbo prie asmeninių tikslų.
3. Mokiniai turi įrodymų, jog jie prisiėmė tinkamą atsakomybės lygmenį.
4. Mokiniai turi įrodymų, jog pažymėjo tinkamą valandų skaičių.
5. Mokiniai reflektavo savo patirtį.

Šaltiniai

- [1] Shelley Billig, Implementing service-learning in elementary schools to enhance inclusion, in *International Perspectives on Inclusive Education*, vol. 12, Emerald Group Publishing Ltd., 2017, pp. 75–94.
- [2] Anna Rosefsky Saavedra, *Academic Civic Mindedness and Model Citizenship in the International Baccalaureate Diploma Programme*, 2016. Interneto prieiga <https://doi.org/10.1080/00377996.2015.1094722>
- [3] Giada di Stefano, "Learning by thinking: how reflection aids performance", 2014. Interneto prieiga <https://www.hec.edu/en/knowledge/instant/power-reflection-work-insight-hec-professor-giada-di-stefano>
- [4] Francesca Gino et al., "Reclaim your commute," 2017. Interneto prieiga <https://hbr.org/2017/05/reclaim-your-commute>
- [5] Dynamic Youth Awards, *Metodinė medžiaga*. Interneto prieiga <https://www.youthscotland.org.uk/awards/dynamic-youth-awards/>
- [6] University of Edinburgh, "Reflection Toolkit," 2020. Interneto prieiga <https://www.ed.ac.uk/reflection>
- [7] Alessia Agliati et al., "Learning to be," 2020. Interneto prieiga https://learningtobe.net/wp-content/uploads/2020/03/toolkit_lituano.pdf